

Politikai
röpiratok.

79.

79
584

N E M
A' HAZA' HIVE,
H A N E M
ÖNKÉNY' ÉS ÖNZÉS' SZÜLÖTTJE
AZ,
KI A' TÖRVÉNY' 'S BELSŐ CSEND
FELDULÁSÁVAL
ZAVAROSBAN HALÁSZNI,
'S E' KÉP'
A' NEMZETKÖZTI MEGHASONLÁSRA,
ÖLDÖKLÉSRE,
ÉS HAZA' PUSZTULÁSÁRA
UTAT NYITNI
NEM IRTÓZIK.

2.

FÖRHAND
KUNSTEN
1912

N E M

A' HAZA' HIVE,

H A N E M

ÖNKÉNY' ÉS ÖNZÉS' SZÜLÖTTJE

A Z,

KI A' TÖRVÉNY' 'S BELSŐ CSEND'

FELDULÁSAVAL

ZAVAROSBAN HALÁSZNI,

'S E' KÉP'

A' NEMZETKÖZTI MEGHASONLÁSRA,

ÖLDÖKLÉSRE,

ÉS HAZA' PUSZTULÁSÁRA

UTAT NYITNI

NEM IRTÓZIK.

Ventőczy Ferencz által.

ESZTERGAMBAN, 1841.

Nyomatott *Beimel József* betűivel.

L1772 00769207

DE BALLAGI GÉZA

Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem.

Haladjunk, — egyesüljünk:

Jelszó.

Rongálódjunk, — bontakozzunk:

Ellenszó.

Miután ama szelíd indulatú Géza vezértől eredett szent István első Királyunk — a' világosság' fáklyáját meggyújtván — magyar nemzetünket az egy igaz Isten' imadására apostoli buzgósággal megtérítette, a' hazát pedig alkotmányos törvényekkel, 's több diszes rendszabásokkal bölcsen ellátva virágzásba hozta volna, ennek dicső nyomdokit Utódjai is hiven követvén, polgári törvényeinket bővítették, és Nemzetünket az első szent Királytól nyert világbumulta szabadságában — minél drágább kincs nincsen — örök időkre megerősítették *) — A' honnan minden magyar honfinak szent kötelességében áll, hogy Isten után Koronás fejedelmét, hazáját, 's megbecsülhetetlen nemzeti szabadságát eltántoríthatlan hűséggel tisztelje, a' kárhozatos belső meghasonlást pedig, mint ezer veszélyek' termékeny szülő-annyját, minden kitelhető iparral kerülje; ezt kívánván a' haza' örökítése, és a' hálás ter-

*) Quoniam libertas tam nobilium Regni nostri, quam etiam aliorum, instituta a Sancto Stephano Rege — — concedimus tam eis, quam aliis hominibus Regni nostri, libertatem a Sancto Rege concessam. Andr. II-di de anno 1222. in Præfatione §. 2-o et 3-o, — Lud. I-mi in Præfatione §. 4-to, — Colom. Decr. Lib. 1. in Præf. §. 8-o etc.

mészet' törvénye. — De a' polgári törvények' rendelete szerint is mennyire köteles legyen minden magyar honfi a' Fejedelem iránti hódolat' szentségének megtartására? 's mennyire a' belső csend' fenntartására? ezt már Árpád Vezér' kormányzási idő kora alatt kelt öt alapos törvények' negyedikéből *) mindenki könnyen kitapogathatja, az utóbbi törvényekből pedig **) egész a' kézzel-foghatóságig átláthatja.

A' mi tovább a' haza iránti köteles hűséget illeti: magyar honunknak abbeli boldogsága' fejtegetésébe, mellyel az áldott természet' jótékonyága által gazdagon megajándékozott, nem szándékom bele ereszkedni; hanem — tudván azt; hogy a' haza' és nemzeti szabadság' kellő szeretete úgy is annyira egybeforrva van egymással, hogy egyiket a' másik nélkül képzelni is alig lehet, — csak oda szorítom beszédemet, hogy az ország' Statusairól, kik tudni illik az egész nemzetet képezik, röviden említést tévén, némelly honi törvényinket, mellyeken a' nemzeti szabadság főképen alapúl, megemlítsem; nemzetemet az ezek fölötti szemes örkődésre, és a' szerint, hogy „*Concordia res parvæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur*“ atyafiságos

*) Siquis de posteris eorum infidelis fieret contra personam ducalem, et discordiam faceret inter Ducem et Cognatos suos, sanguis nocentis funderetur, sicut sanguis eorum fuit fusus in juramento, quod fecerunt Almo Duci.

NB. Hinc est origo Criminis læsæ Majestatis, et notæ infidelitatis pœnæ.

**) S. Stephani Decr. Lib. II. Cap. 35, 51. — Colom. Lib. II. Cap. 6. — 1-mæ 13-o, et 14-o, — 1715. 7-o, 1723. 9. — 1791. 56. etc.

egyesülésre serkentsem, és a' belső forrongás' gyászszos eredményit szívére kössem.

Minden magyar honfi fogja tudni, hogy országunkban négy Status van (Prælatorum; Baronum et Magnatum; Nobilium; Liberarum ac Regiarum Civitatum), mellyek — alkotásuk' 's fenállásuk' szempontjából — úgy tekintethetnek, mint valamilly zömök épületnek négy fő-oszlopai, mellyek az egész épületet olly szövetségesen egybecsattolt erővel támogatva tartják, hogy mind addig, mig az egyik vagy másik oszlop a' maga állásából ki nem üttetik, az épület erősen áll; ellenben: ha ezeknek egyike erőszakosan ledöntetik, az épületnek is utána kell dűlni, 's széjjel omolva lerogyni. Így ezen négy Status is, a' maga fenállása' tekintetében olly szoros kapcsolatban van egymással, hogy egyik a' másik nélkül — legalább biztosan, 's a' nemzeti sarkalatos szabadság' kiküszöbölése nélkül — meg nem állhatván: ha egyiknek törvényes jogai háborgattatnak, a' többiek' jogai is azonnal veszélyeztetnek, mert tagadhatatlan átalyában az, hogy, mikor a' szomszéd' háza ég, a' másik is veszedelemben forog; már pedig ezen négy Statusok a' szomszédnál is közelebb vannak egymáshoz, mivel mind a' négy Status azon egy épületnek — hazának — oszlopa, és mind a' négy azon egy hazának törvényei által alakítatott, 's jogositatott. 'S innen önkint következik, hogy a' minő szinlett joggal az egyiknek alapos állása háborgattathatnék, azon joggal a' másik is a' maga törvényes

álláspontjában rongáltathatnék, 's így végre a' haza végső pusztulásra juthatna.

Nem lehet tehát a' hazának, 's nemzeti szabadság' fenállásának nagyobb veszedelme, mint ha a' Status a' Status ellen, vagy is, ha a' nemzeti testület' egyik tagja a' másik köztág ellen felzúdul, 's emezt veszélyeztetni igyekszik, mert akkor ön maga ellen harczol, maga alatt vágja a' fát, 's a' maga testét emészti *). — Ez kitetszik a' honi törvények' tartalmából is, ha azokat egymással össze illesztve minden elfogultság, 's ingerültség nélkül, őszinteséggel akarjuk felfogni. — Tekintsük meg tehát azokat.

A' legnevezetesebb törvények, mellyeken a' nemzeti sarkalatos szabadság alapul, e' képen szólnak „*nemo, nobilitari prerogativa gaudens, nisi citatus, ac debito juris ordine convictus, in persona, aut rebus suis turbari potest*“; az az: senki a' nemesi kikelőséggel felruházottak közül, akár személyében, akár javaiban, nem háborgattathatik, ha csak előbb pörbe nem idéztetik, és törvény' utján meg nem ítéltetik. *Operis tripartiti Werböczyani Partis I-mæ Titt. 9-o — Andr. 11-i Art. 2-o **)* — 1618. 14-o — 1723. 5 o, — Megértvén ezen törvényekből, hogy a' nemesi kikelőség' jogaival bíró hazafiaknak első sarkalatos szabadsága miben gyökerezik? már most az a' kérdés

*) Quodsi invicem mordetis, et comeditis, videte, ne ab invicem consumamini. Ad Galatas 5-o, 15.

***) 11-dik András Király nem csak a' Nemesekről, hanem általjában
 ** ország' minden lakosairól egyenlően szól.

fordul elő: kik értetődnek azon nemesi kikelőség' jogaival felruházott honfiak' neve alatt? — Ezen kérdésre a' most idézett Werböczy hármaskönyve' I-ső részének 2-dik czíme e' képen felel: *Et quamvis personæ spirituales personis secularibus digniores habeantur, tamen omnes domini Prælati; et Ecclesiarum Rectores; ac Barones et ceteri Magnates; atque Nobiles; et Proceres Regni hujus Hungariæ; et ratione Nobilitatis, et bonorum temporalium, una eademque libertatis, exemptionis, et immunitatis prerogativa gaudent; nec habet Dominorum aliquis plus, nec Nobilis quisquam minus de libertate;*“ az az: mind nemesi kikelőségükre, mind jószágbeli jogaikra nézve egyenlő szabadsággal birnak az Országban 1-ör az Egyházi rend; 2-or az Országnagyai; 3-or a' Nemesiek. Ide tartoznak 4-er a' szabad királyi Városok, mivel ezek — egyenkint véve — egy nemes személyt képeznek *) és egy törvényhatóságot tesznek; 's ugyan azért, mint negyedik Status, az Országgyűléseire, szinte úgy, mint a' Vármegyék, követeket küldenek **), egyszermint pedig, ha falukat, pusztákat, vagy egyéb fekvő jószágokat jelenleg birnak, ezek fölött földes uri jogot nemesi kikelőséggel gyakorolnak. Észre kell tehát itt venni, hogy a' törvény a' nemesi kikelőség' jogait, a' Statusokra nézve, annyira összeforrasztotta, hogy azokat, mint osztatlan (in Statu indi-

*) 1618. art. 60. — 1647. 81. — 1649. 18. etc.

**2) 1608. art. 1. — 1649. 39. 40. — 1715. 108. — 1751. 27. — 1791. 50. etc.

viso) hagyottakat, egyik a' másiktól el nem ragadhatja, 's fel nem konczolhatja. Észre kell azután venni, hogy ezen szavak alatt: *Ecclesiarum Rectores* nem a' Prælatosok, kik tudni illik *Summi* vagy *Supremi* Rectores neveztetnek, hanem a' Plebánusok *) és a' többi felszentelt Papok ér-

*) Ulad. Decr. 5-ti Art. 12. — Ferd. I-mi de Anno 1557. art. 11. — Compluribus item Diplomatus regis; — ac etiam universalis Concilii Tridentini Sess. 21. Cap. 4. de Reform. usitato Ecclesiæ stylo Parochi vocantur *Rectores Ecclesiarum*, uti patet e sequentibus:

a) Nos Sigismundus Dei gratia Hungariæ Rex, tenore præsentium significantes — — — quod Petrus per Judicem, Juratos, totamque Communitatem nominatus, et electus in prædictæ Ecclesiæ Divi Nicolai Plebanum, et *Rectorem*. Datum in Thamásbuda feria 5-a proxima post Dominicam *Cantate*, Anno Domini 1400. *Apud Wagner* pag. 470.

b) Ladislaus Dei gratia Hungariæ Rex Salutem Domino Dyonisio Cardinali Archi-Episcopo Strigoniensi — — — Plebani seu *Rectores Ecclesiarum Parochialium*, in et sub Diocesi Ecclesiæ Agriensis existentes etc. Datum Pragæ Anno Domini 1454. *Ibidem*.

c) *Ecclesiarum Rectores* sæpe suos admoneant, ut ipsi ante medium Quadragesimæ confiteantur. *Péterffy Con. Hung. parte I-a* pag. 203. et 204. *de Synodo 1460. Can. 6-o*. — Item: Indulgentiæ, per *Rectorem* Ecclesiæ ejusdem, vel suum Capellanum publicentur. *Can. 12-o. Idem*.

d) Præsenti Constitutione statuimus, ut Archi-Diaconi, Vice-Archi-Diaconi, Presbyteri, et alii *Ecclesiarum Rectores* singulis diebus dominicis et festivis moncant Parochianos suos, ut infantes quanto cyus possunt, ad baptisandum adferant *Péterffy Con. Hung. parte I-a* pag. 225.

e) In versione Tripartiti adornata 1611. et 1698. legitur: Jóllehet (pedig az Egyházi Személyek — — becsületesbek a' külső rendbelieknél: mindazonáltal minden papi Rendeknek, és Plebánusoknak (*Ecclesiarum Rectores*) a' többiekkel, nemességekre, és jószágukra való képcst egyenlő szabadságok, és méltóságok vagyon.

tetődnek, kik az Anyaszentegyház' kormányzásában némüképen segédkezeket nyujtanak; illyenek, példának okáért, a' káplánok — *Cooperatores* vagy *Conrectores* — és minden szerzetes Férfiak — *Sociam operam navantes* — mert ezek minnyájan az Anyaszentegyház' javára munkálódnak, 's ugyan azért a' törvények' világos értelmében *) minnyájan nemesi kikelőséggel bírnak.

Kitünvén tehát a' fellyebbi törvényből, hogy a' nemesi kikelőséggel diszesített honfiak' neve alatt csak ugyan az Ország' négy Statusai értetődnek, 's hogy ezek a' törvény' rendelete szerint minnyájan egyenlő nemesi kikelőség' jogaival minden különbség' nélkül élnek: önkint következik, hogy a' nemzeti szabadság' folytonos fenállása csak ezeknek szakadatlan fenállásában, és szétoszolhatlan összeköttetésében pontosodik. Úgy szinte: ezen törvények' összeillesztéséből megvalósul az is, hogy midőn egyik Status a' másik' jogait rongálja, akkor maga jogait tapodja, maga ellen harczol, 's tulajdon tagját emészti, mivel egyik Status jogainak felforgatása a' másik Status' jogainak bizonyos veszedelmét, 's végre az egész Constitutio' kiküszöbölését húzza maga után. — Ezeket figyelemmel kísérvén, mindenki megfogja vallani, hogy nem hűséges hive az a' hazának, 's nem valódi tisztelője a' nemzeti szabadságnak, ki némelly ürügyök alatt a' hazai alkotmányos törvényeket sarkukból kiforgatva, akár egyik, akár másik Statust szabályozni, korlátozni, törvényes

*) 1186. art. 28. — 1498. 55. — 1536. 2. — 1464. 28. — 1538. 10 — 1567. 39 — 1617. 57. — 1662. 5 — 1681. 46. etc.

ősi jogaitól megfosztani, 's e' kép' a' nemzetközi csend' és egyesület' kötelékét széjjel tépni törekszik. *)

De lássuk tovább a' többször érintett hármas törvénykönyv' 9-ik czímében folytatva beiktatott sarkalatos nemesi Szabadságokat, mellyek közül a' 2-ik e' képen hangzik : „*Quod nobiles totius Regni, nullius, præterquam Principis legitime coronati subsint potestati, et ipse quoque Princeps noster, ad simplicem querelam, et sinistram suggestionem alicujus, neminem eorum, præter viam juris, et altera parte non audita, in persona, vel rebus suis, ordinaria autoritate impedire potest.* **) Ezen törvény szakasz azt tanúsítja, hogy a' Nemesek senki hatalmától sem függnék, csak egyedül a' koronás Fejedelemtől, sőt még a' koronás Fejedelem által sem háborgattathatnak törvény' utján kívül, hacsak elkerülhetetlen, 's rögtöni szükség nem kívánná. Már pedig, ha a' Nemesek — kiknek neve alatt itt' a' négy Status, mint alkotmányos, 's egyenlő szabadsággal felruházott testület értetődik — a' koronás Fejedelem által sem háborgattathatnak törvényengedte joaik-

*) Qui tentant, ut possessores sedibus suis pellantur, ii labefactant fundamenta Reipublicæ; concordiam primum, deinde æquitatem, quæ tollitur omnino, si suum cuique habere non licet. *Cicero Lib. II. de Officiis.*

**) Kivételöknek a' szántszándékos gyilkosság' gyujtogatás' rablás' 's erőszakos nőszeplősítés' esetei; mellyekben paraszt kéz által is elfogattathatnak, ha a' büntetlen rögtön találva, hevenyében megragadtatnak. *I-æ 9-o §. 2. — S. Stephani Lib. II-di Cap. 51. — 1715. art. 7-o. — 1723. 5-o.*

De innen ismét kivételök a' Felségsértés' esete, mert ebben rögtöni megragadás nélkül is szabadon elfogattathatnak. *1715. 7-o — 1723. 5-o.*

ban, valóban nem képzelhető, hogy egyik Status a' másikkal kedve 's kénye szerint miképen háborgatathatnék azon jogaiban, mellyek néki az egész törvényhozó testület' és koronás Fejedelem' közös meg-egyezésével, elidegeníthetlen örökségképen adattak, 's királyi esküvel megerősítettek? — de erről majd alább többet; most lássuk a' hármas Könyv' 9-dik czímének 5-ik szakaszában megírt harmadik sarkalatos nemesi szabadságot: „*Quod justis eorum juribus, et omnibus proventibus, intra terminos territoriorum suorum adjacentibus, liberam semper prout volunt, fruendi habeant potestatem, ab omnique conditionaria servitute, ac Datiarum et Collectarum, Tributorum, Vectigalium, Tricesimarumque solutione, per omnia immunes, et exempti habentur; militare duntaxat pro Regni defensione tenentur;*“ az az: hogy a' Nemesek minden törvényes jogaikkal, és tulajdon jószáguk' jóvedelmivel, tetszésök szerint élhetnek, és minden feltételes szolgálattól, adakozástól, fillérezéstől, adófizetéstől, Dézma vagy Vámadástól, Harminczadfizetéstől, felmentetnek; egyedül a' Haza' védelmére fegyvert fogni köteleztetnek. — 'S ezek azon világbámulta szabadságok, mellyek a' koronás Fejedelem iránt a' hálás hódolatot, a' haza iránt hűséges buzgalmat, a' Constitutio' fenállására nézve pedig a' szemes örökösét természet szerint is megkívánnyák; — ezek azon szabadságok, mellyek a' Haza' védelmét a' most érintett, 's még több törvények' értelmében, minden nemes honfiaknak kötelességökké tették, és maiglan is teszik. Ugyan is

valamint hajdan a' Püspökök, Bárók, Országnagyai, és többi Nemesei a' csata' piacznán közösen harczolván, a' Hazáért, Királyért 's Nemzeti szabadságért — a' mint a' Mohácsi veszedelem' történeti leírása is bizonyítja — egyenlő elszántsággal vivni, 's dicsőségesen elesni, törvényes kötelességek szerint mit sem irtóztak, úgy tovább is a' haza' védelmezésére egyenlően köteleztetnek, a' mint az 1715-ik évi 8-ik, 1723-ki 6-ik, 's több törvényczikkek tanúsítják, olly meghagyással, hogy a' kik ebbeli kötelességöknek személyesen eleget nem tehetnek, azok az 1662-ki 5-ik, 's 1681-ki 46-ik czikkek' teljesítésére katonákat állítani tartoznak; ide értetődvén a' plebánusok, és többi papok is ezen igék alatt: „*Parochi, Altaristae, seu Altarium Rectores, — Capellarum Magistri, — ac Beneficiati.* — Hogy pedig ezen törvények' rendeletének minden előfordult esetekben elégtételt, ezt a' köztudat és tapasztalás, időről időre bizonyította, és bizonyítja. De nem is csuda, hogy a' magyar törvények a' haza' védelmét minden Statusbeli Nemes honfinak szoros kötelességül tették, mert ha bár ezen kötelesség a' honi törvények' sorozatában nyilván ki tűzve nem volna is, a' természeti ösztön, és tulajdoni érdek önkint parancsolná, hogy dús hazáját, 's ritka szabadságát, a' nemes Magyar, minden veszélyek ellen védje, oltalmazza. Nem rendeltek tehát egyebet e' részben a' honi törvények, csak azt, a' mit a' természet törvénye az égi madarakba, 's minden állatokba, szinte úgy, mint az ember' szívébe mélyen bevésett; mert

valamint minden állat a' szabadságot keresi, úgy a' rabfogoly az elvesztett szabadság után szüntelen sovároog, 's kesergi megestét. Még is — — — fájdalom! sok magyar honfiak megunták már a' századok óta fenálló, 's számtalan magyar hősök' párolgó vére' omlásával 'szüzen tartott hosszas Szabadságot; — megunták a' jólétet, és megkülönböztető *Privilegiumokat*; hasonlókká lettek Izraél' fiaihoz, kik az áldott Manna ellen vétkeesen zugolódvá, keserü hagyma után ásitoztak; — azt gondolják, hogy bele füllnek már azon dicső törvények' jótékonyságába, mellyeket hős atyáik feszült mejjel védettek, 's reájuk vesztegettek; kiakarnak ezekből nem csak ön maguk vetközni, hanem késő maradékokat is, kiknek borzasztó átkai majd ellenök méltó bosszút kiáltva az egekbe hatandnak, végképen kivetköztetni, elaljasítani, és a' földhez verni készülnek. — Régi közmondás: *mikor a' Kecskének jól van dolga, a' jégre megy tánczolni, 's ott' kitöri lábát*. Ne neved barátom! mert épen téged' illet e' leczke; — vagy talán azt akarod jelenteni, hogy falra hányom a' borsót? — lásd: de vedd észre mégis, hogy a' törvények' feldulásából ered a' nemzetközi belső-meghasonlás, a' meghasonlásból pedig pusztító hadak' irtóztató tüze, Családok' végső romlása, 's Üdvöztönk' szavai szerint *) Országoknak összebomlása. Emlékezz meg bár akár ama híres Rómaiakról, és Görögökről, akár a' többi vizsálkodó külső Nemzetek-

*) Omne Regnum, divisum contra se, desolabitur; et omnis Civitas, vel Domus, divisa contra se, non stabit. *Matth.* 12. v. 25.

ről, megfogod vallani, hogy minnyájan a' belső forradalom' és meghasonlás' emésztő tűzének gyászos áldozatjává lettek; avagy, ha közelebből akarsz meggyőzertetni, tekints vissza magyar honunk' hajdani zajos korszakiba, innen is észre fogod venni, hogy tulajdon nemzetünk is a' belső villongások' keserű poharát több ízben kiitta; — te mégis naponkint készülsz ősi törvényidnek nyakukra hágni; nemesi szabadságot sirba temetni; 's a' belső csendet felzavarni; — lassankint készíted Nemzedetet a' halálra; lassankint riszálod torkát, hogy kínosabban muljonki a' világból; magad erőszakosan keresed a' törvényelleni *torturát*, 's mégis *gravamenekről* panaszolkodol. — Úgy van; mert ime! Szatmár, 's ennek nyomdokit követő Borsod, és még némelly ezekhez csatlakozó nemes Megyék, a' már fél század előtti boldogtalan indítványoknak *) behegedt sebeit felszaggatván: közgyűléseikben olly végzéseket hozának, hogy azok' sikerülése' esetében semmi sem maradna a' nemes magyar nemzetnek hátra, mint néhai Somogy megyei Horváth Ádám' verseiből bús hangon énekelni:

„*Felejsük el lételünket, minden emlékezetünket,
Egymás után sorba, temessük a' porba.*“

Ugyan is, a' mi főképen nemes Szatmár Megyét illeti: ez a' folyó 1841-dik évi Télutó' 22-ik 's több napjain tartott közgyűlése' alkalmával, egy állandó, országgyűlési utasítást készítő választmányt

*) Jus Reipublice in Bona Ecclesiasticorum. *Anonymus Anno 1791.*

nevezvén: oda utasítja a' választmányt, hogy, miután, úgymond, *maga dicső Kormányunk tüzte ki a' józanon javító, 's törvényszerű haladás' Zászlóját*, illy haladási szellemben, komoly vizsgálata és tárgyalás alá vegye azon 12 pontokat, mellyek ez uttal a' Megye' közönsége által, tárgyaltatás végett, hozzávezéreltettek; felszólítván egyszersmind azon Megye a' többi nemes Megyéket is hasonló célú Választmány' kinevezésére. — Valóban Korszellemi, — a' józanon javító, 's törvényszerű haladás' palástja alatt pókhálóval behuzott, de lepel nélkül maradt pontok! mellyekről Szatmár megye így eszmélkedik: „*noha a' jelen perczben, szokatlanság' és újdonság' bár gyakran csak látzologos színe miatt, nem minden szívben találunk viszhangra, de a' napok' folytában megszokottakká válva, néhány év alatt, politikai világgunkban eszmékből, valósággá, igéből testé leendhetnek.*“ — Igazoltatik ezen kitüzött cél által ama fellyebbi mondásom, hogy lassú lépésekkel készíti magát a' Magyar a' halálra, 's lassankint riszálja tulajdon torkát, hogy kinosabban muljonki a' világból. — Készíti, mondám, mert noha Szatmár megye önkint elismeri, hogy dicső Kormányunk csak a' józanon javító, 's törvényszerű haladás Zászlóját tüzteki, mégis azon megye által felállított 12 pontok közül némelleyek a' nemzeti törvényes Szabadságot — legalaposabb törvényeink' letipodásával — darabosan csipegetik, és csonkitják, némelleyek pedig — ha sikerülhetnének — az előszámlált *Cardinalis prærogatívákat* sarkukból gyö-

kerestül kiforgatva, a' magyar Constitutiót egészen eltemetnék, 's így a' nemzetet is soha kinem pótolható veszélybe ejtenék.

Szükséges tehát, hogy ezen — a' korszellemi haladás' fátyolával takaródzó, 's a' négy Status' teljes figyelmét magára vonzó — közérdekű feladatokat — legalább a' mennyire a' sarkalatos törvényekkel össze nem férhetnek, szigorú vizsgálat alá vegyük, 's komolyan latoljuk.

A' választmányhoz közgyűlésileg utasított 12 pontok között a' 6-ik így rendelkezik: „*a' Megyei költségek' fődözésére nézve újítassék-meg az 1486. 64-ik cikk*“ melly a' Prelátusokat, Országnagyait és többi nemeseit adózás' terhe alá vonta. — Ezen cikk — 355. évek előtt — a' törvényttestben, Rémkép gyanánt jelent meg, és ott' 237. évekig tündérkedett, de minthogy az öszbecsavarodott sarkalatos nemesi szabadságot derekasan védő, és több rendbeli meggyökeresedett honi törvényekkel *) össze nem férhetett, ötöt az 1723-ki 6-ik cikk a' törvények' sorozatából ki-taszította illy végső Itélettel: „*Siquidem juxta fundamentalem Patriæ nobilitatis prærogativam, Status et Ordines Regni ab omni tributaria servitute exempti haberentur; tam Dominos terrestres, quam et alios nobilitari prærogativa gaudentes, ab omni Contributione in perpetuum immunes conservandos clementer decernit.*“ — Mint-hogy tehát Szatmár Megye a' 6-ik pont alatt idé-

*) — And. II-i art. 5. — Lud. I. 12. — Ulad. I. 28. 105. — 1459. 19 — 1471. 24.

zett, de már elaggott, és 118 évek előtt számkivetett 64-ik cikk megújítása iránt felterjesztendő határozatot, nem a' dicső kormány által kitüzött józanon javító, és törvényszerű idomban, hanem inkább az alaptörvények' kipuskázására vezető alakban, a' Constitutio' veszedelmére intézte légyen; erősen hiszem hogy a' Statusok — maguk kárukra — kezet nem fognak, 's nem foghatnak véle. — Tovább

A' 8-dik pont ezt foglalja magában: *a' nép nevelés végett mindenütt Iskolák állitassanak, 's az ezekre kívántató költségek a' s e c u l á r i z á l a n d ó egyházi javakból pótolassanak.* —

Ezen pontnak elsőbb része a' kitüzött józanon javító elvnek palástja alá burkolva mézet ígér ugyan, de az eredménye halált okozható csipős méreg. Ugyan azért ezt, — melly tudni illik a' legtörzsökösebb törvények' lelkén, lehelete által is már mély sebet ejtett, — lehetetlen nem orvosolni, 's ennek további mérges harapózásától a' többi egészséges tagokat meg nem oltalmazni.

Én azt állítom csekély véleményem szerint, hogy, ha ezen pontnak valódi értelmét, lelkét, és messze vágó célját ügyesen felfogjuk, ebben, a' haza' számára lassankint készítendő sirhalomnak első talpkövére találunk; és pedig azért, mivel az ország' alkotása korával egykorú, 's véle párosulva józanon megöszült sarkalatos nemesi szabadságokat — Szatmár Megye' tulajdon eszméje ellenére is — ezen pont egészen elnyelvén, és elemésztvén, a' nemzetközi meghasonlásra, belső háborúra, öldöklésre, és az ország' elpusztulására

tágos útat nyit. — Csudálatos dolog! Szatmár Megye maga hivatkozik (11-dik pontban) Ulászló' koronázati hitlevelé' 15-ik §-ára, és az 1492-ik 11-ik 's 89-ik cikkekre, hogy tudni illik: senkit, bár mily sorsban, 's rendben légyen, nem szabad személyében, vagy vagyonában máskép' háborgatni, mint a' törvényes renddel, és Biró által, még is ezen ige alatt „*secularizándó*“ minden törvényes rend, és Biró nélkül, már előre, és olly világosan kimondotta az ítéletet az egyházi javak' fejére; mintha ebbe az egyházi rend önkint beegyezett volna, — mondom, mintha he egyezett volna, mert azon Ulászló' hitlevele' 2-ik 's több szakaszai szerint, még a' koronás Fejedelem által sem háborgattathatik, hanem inkább védelmeztetik, 's minden jogaiban megerősítetik; *) — de mind ezeket Szatmár Megye nem tekintvén: az egyházi javakra, mint valamelly haldoklóra, már a' lélek harangot húzza, és másokkal is húzatja, holott arról, mintha a' Koronás Fejedelmet hitlevél' feltörésére, 's legszentebb eskü' megszegésére ingerelné, nem szeretne vádoltatni. — Nem is lehet ezen pontnak

*) — Quod — — Dominos Prælatos, et Barones, omnes Ecclesias, ecclesiasticasque personas — in antiquis iuribus, privilegiis, immunitatibus, libertatibus; et consuetudinibus approbatis, conservabimus; — nullas prorsus **novitates** in eorundem detrimentum, et **oppressionem**, et contra huiusmodi antiquas libertates ipsorum, introducemus; introductas vero abolebimus. — §-o 16-o: quod neque motu proprio, neque ad delationem vel querelam quorumcunque, contra quempiam, cuiuscunque status, seu dignitatis, aliquam occasionem **nocendi**, sive rebus concipiāmus, vel exquiramus etc.

fogalmát másképen magyarázni, csak így: „az egyházi rend' birtokából elveendő, és világi kezekre bocsájtandó javakból pótoltassanak.“ Ez pedig az egyházi rend' jogai' nyilvános felforgatására intézett elhatározó ítélet, melly oda üt ki, hogy Szatmár megye nem a' nemzeti haladás' előmozdítására, hanem egyenesen az első Status' törvényes jogai' tapodására tüzte ki a' zászlót; nem akarván észrevenni, hogy midőn az első Statust rongálja, az egész nemzet' álláspontját, következőleg a' maga boldogságát is kockáztatja, a' mint Horátnak ezen verse:

„*Nam tua res agitur paries cum proximus ardet;*“
sőt a' honi törvény is *) tanúsítja.

Azonban akár egyik, akár másik Statusnak tagadjuk meg a' magáét, mindég egyenlő hatásu lesz az eredménye, és mindég a' legveszedelmesebb, 's legiszonyatosabb. Mindazáltal: mivel ezen 8-ik pont alatt csupán csak az egyházi rend' jogai vetetnek üzőbe: kénytelenítetem az idézett hitlevél' felhozása után, az 1715-ki 5-ik, 1741-ki 8-ik, és 1791-ki 2-ik czikkekre hivatkozni, mellyek azt rendelik, hogy *a' nemzeti alapos szabadságok' értelméről, és gyakorlásáról* (minthogy ezek soha kérdés alá nem eshetnek, és változást, nem szenvedhetnek) *az ország' gyűlésein még csak értekezni sem szabad.* 'S innen az nyilvánítatik, hogy az egy-

*) *Confuso ordine Ecclesiastico, necesse erit etiam reliquos ordines confundi: 1567. 31. §. 7-o.*

házi rendnek — mint egyik, 's első Statusnak — nemesi talpszabadságai, és jogai, az országgyűlési tanácskozások körébe nem tartozandók; annyival is kevesbé, mivel a' most nevezett törvények' erejével biztosítatik az ország, hogy a' magyar nemzet, más külső nemzeteknél divatozó kormányzási kaptafára soha sem fog verettetni. Kénytelenítem tovább, a' nemzeti szabadság' első alkotójának — szent Istvánnak — II-ik könyve' 1-ső fejezetét megérinteni, 's ennek fogalmára nemes Szatmár Megyét emlékeztetni: „*Rex suæ Concessionis immunitatem, ab hominibus ditioni suæ subjectis, illæsam conservari præcipiat; assensum vero non præbeat inprovidè affirmantibus, non debere esse res dominicas, idest: domino dominantium traditas, — — itaque sub defensione Regis sit, et sicuti suæ propriæ hæreditati, magisque advertat; — siquis igitur insanus, importunitate, improbitateque sua, Regem a recto proposito pervertere tentaverit, nullisque remediis mitigari posse visus fuerit, licet obsequiis aliquibus, et transitoriis necessarius, abscindendus ab eo, projiciendusque est.*“ — Ezeket előre bocsájtván: azt kérdem először Szatmár Megyétől, minő joggal akarja az egyházirend' javait az Országgyűlésen secularizáltatni, vagy is azoktól az egyházirendet megfosztatni? A' felelet vagy a' honi törvényekből, vagy a' természet' törvénye' elveiből, 's tekintve, a' józan philosophiából volna merítendő; de egyikből sem meríthető; -- nem a' honi törvényekből; mert ezek az egyházirend' részére, úgy, mint a' többi Statusok' javára összevetett vál-

lakkal harczolnak; — a' természet' törvényéből sem: mert ez azt tanítja, hogy senkit sem szabad a' maga Vagyonától megfosztani. Ez így lévén, bizonyára azt fogja Szatmár Megye váloszul adni, a' mit fél század előtt némely honfiak a' feljebbi jegyzék szerint már meg pendítettek; hogy tudai illik; Ő sem egyik, sem másik törvényt nem akarja felbontani, hanem csak a' Status' (Nemzet) jószágait a karja a' Magyar Clerus' kezeiből ki venni, a' mint a' 8-ik pont alatt elhatározta. Ha lelkembe meggyőződve volnék is, hogy a' magyar Clerus a' Nemzet' jószágát már kilenczedik Század óta bírja, még sem osztoznám Szatmár Megye' kívánatában, mivel több rendü nyomos, helyes, és törvényes nézetek ellenkező szavallatra utasítanak, a' mint alább ki fog tetszeni. 'S így most csak a' feladott kérdés' és felelet' ösvényei közt maradván; minthogy a' jószág' sajátsága körül forog a' kérdés, engem' a' hármaskönyv' I-ső része' 28-ik címének ebbéli rendelete: „*jurium possessionariorum proprietas ad radicem, atque originem acquisitionis, semper est referenda*“ kénytelenít annak begyőzésére, hogy az egyháziak' jószágá, nem a' Nemzet' közös tulajdona, hanem az első Statusnak gyökeres, és kizárólagi joggal szerzett sajátja. Hogy pedig ezt begyőzzem, azt kérdelem másodsor: minő joggal bizják Országunk' Zászlósai, 's többi birtokos Nemesei a' jószágukat? -- Erre az lesz a' felelet, hogy részszerint királyok' részszerint egyesek' adományából, részszerint örökös adás vevés' vagy végrendeleti joggal; — de hiszen az egyházirend is szinte ezen

jogokkal bírja a' maga jószágait, sőt még erősebb jussal, mert első szent királyunk nem a' Nemzet' jószágát, hanem dicső attyáról, Géza vezérről, reá háromlott ősi atyai örökségét (patrimonium) aján dékozta az általa alapított Templomoknak. Ugyan is: miután szent István első Királyunk 10 Püspökségeket, 10 Káptalanokat, Prépostságokat, Apátságokat, Monostorokat, 's több más Intézményeket alakított, ezeknek fentartásáról, és élelmezéséről is kellőképen gondoskodott, 's Utódjai is gondoskodtak; -- nevezetesen a' Veszprémi Püspöknek szent István által kiadott királyi adománnyos levél e' képen szól: „*Habeat Sancti Michaëlis Veszprimiensis Ecclesia — — praedictarum Civitatum, atque villarum — — — potestatem usque in Perpetuum possidendi*; *) Úgy szinte, első Lajos Király az Esztergami Érsekre nézve: „*Dominus Archi-Episcopus Strigoniensis, et sui Successores, omnes Possessiones, et possessionarias portiones praedictae Ecclesiae, quas ipsi a tempore 32-di anni transacti, titulum scilicet legitimae Praescriptionis attingentis, pacifice dignoscuntur habuisse, et conservasse, illas sine omni mutabilitate possideant in perpetuum, titulo et jure proprietatis pacifice et quiete, ne Possessiones ejusdem, in patrimonium Crucifixi donatae, in usus profanos convertantur.*“ **) — Ugyan ezen Érsekre nézve III. ik András király: „*In possessione omnium praemis-*

*) Hist. Crit. Regum Hung. T. I. pag. 147

**) Hist. Crit. Regum Hung. T. X. pag. 440.

sorum, cum pleno jure proprietatis, et perpetui domini, prout multorum Progenitorum nostrorum, illustrium Regum Regni Hungaricæ antiqua, et nova per succedentes Reges tritavos, atavos, proavos, avosque nostros, omni exceptione majora, et luce clariora indicant instrumenta etc. *) — Hasonlók ezekhez a' Pannonhalmi szent Benedek' Monostorának elsőbb 1001-ik évben, azután ismét szent Benedek' 's egyszersmind a' boldog Szüz' Monostorának a' vashalom' gyökerénél 1015-ik évben **) — az Apáczák' számára a' Nyulak' szigetében 1259-ik e-ztendőben. ***) — Ugyan azoknak a' Veszprémi völgyben 1458-iki Junius' 17-kén †) valamint Szepességben ††) 's több helyeken alakított Monostoroknak örökös és meg másolhatlan joggal kiadott királyi adományos ok-levelek; mellyeknek öröklő,

*) Hist. Crit. Reg. Hung. T. VII. pag. 1118.

**) — apud Clariss Josephum Koller Hist. Episcopatus Quinque-Ecclesiensis Tomo I-o pag. 74.

***) — apud Clariss. Pray in Dissertatione de beata Margaritha, §-o 2-o de Diplomate Belæ Regis — — — Filiam nostram carissimam, Dominam Margaritham, inter Sorores in ipso Monasterio, sub religiosi habitus honestate — — studuimus deputare. Verum, quia religiosam vitam ducentibus congrua debemus consideratione prospicere, ne cujuslibet necessitatis occasio pro defectu temporalium, sine quibus spiritualia in hoc mortali corpore non subsistunt, robor sanctæ in eis contemplationis dissolvat, contulimus, dedimus, etc. etc Datum Anno MCCLIX.

NB Ista verba : *in Patrimonium Crucifixi denotant Patrimonium Ecclesiae.*

†) — apud Stephanum Kaprinai Hung Diplomaticae parte II-a N-o 32 Anno 1458.

††) — apud Carolum Wagner in Annal. Seepusii inter Diplomata religiosorum ordinum Nro 20.

erőteljes és megsérthetetlen állandóságát számos polgári törvényeink is nyilván bizonyítják; jelesen a' többek között az 1647-ki 141-ik cikk e'képen szól: „*Et quia Præsidiarii (militiæ Præfecti) Veszprimienses, Egerszegienses, et Kiskomaromienses, in præjudicium Episcopi Veszprimiensis, utpote Domini Terrestris, ad Telonia venientes, contra jura etiam et Constitutiones Regni turbare, et molestare non verentur, — — ita neque in educillis ejusdem Domini Episcopi, et Capituli Veszprimiensis, in iisdem locis, vel bonis eorum quibuscunque habitis, sese immisceant; sicuti etiam bona et possessiones Capituli, — — aut eorum proventus quoscunque impediunt, sub pænæpotentiæ toties quoties.*“ *) — Egybehangzólag rendelkezik ezen törvényvel az 1715-ki 62-ik cikk: „*Ceterum, Sacratissima sua Majestate juribus Venerabilis Capituli Jauriensis, qua Domini Terrestris, ad simplicem ejusdem Instantiam benigne consulente etc.*“ De már ezen törvények' alkotása előtt I-ső Ferdinand király, az 1560-ik évi Decretuma' 7-ik 's többi szakaszai' erejével, minden ollyatén királyi adományait, mellyek által az egyházi javakat világi kezekbe adta, megsemmisíti, visszavonja, és azokat az illető egyházi kezekbe visszaadni parancsolja. Melly ebbéli parancs' következményében, az 1613-ik 2-ik és 1622-ik 7-ik törvény-cikkek azt rendelik, hogy az e'féle egyházi java-

*) Confer. 1625. 18.

kat vissza adni vonakodó világi honfiak az Ország' Nádora által tüstént a' visszaadásra szorítassanak, és köteleztessenek. Mind ezek' szövetségében az 1715-ik 60, 's 1725-ki 71-ik czikkek is hasonló értelműek lévén: kétséget sem szenved, hogy az egyházi jószágok' sajátságos joga, szinte úgy, mint a' többi nemeseké, a' királyi adományokból veszi eredetét.

Ezeket a' királyi adományok' szempontjában röviden megemlítvén, az egyesek' adományairól is csak röviden tesztek említést.

A' Csatári szent Benedek' Apátságát 1137-ik évben alapíta' *Márton Gróf.* — *Magnus de genere Bikach*, tárnokmester, alapíta' 1145. évben szent Miklós monostorát Körtéles Madocsán. — *Eusidinus* Bratka nevű falujában szent Márton' tiszteletére templomot épített, és plébániát állított 1156-ban. — Német-ujváratt szent Benedek' szerzetesei' részére apátságot alapított *Wolferus* gróf 1157-ben. — *Vidó* gróf, Dobiczának fia, jószágokat ajándékozott Szalában a' szent Péterről nevezett Hospitaláriusok' Monostorának 1166-ik esztendőben. — *Konrád*, (Végrendeletében) javait a' Pannonhalmi szent Benedek' szerzetének hagyta 1772-ik esztendőben. -- *Domonkos* (Bán) a' Cisterczita szerzetnek monostort épített Babaduriban 1192-ben. — *Fulcó* gróf a' Pannonhalmi Monostornak hagyá Végrendeletében That nevű prædiumát 1196-ban. — *Béla* (Bán) monostort épít, és alapít a' Benedictinusoknak Kew nevű helységben 1198-ban. — Úgy szent Benedek' rendén lévő szerzetesek' apátságát alapíták *Lebenben, Focon*

és *István* grófok 1208-ban. — *Mihák* (Bihari ispán) monostort alapított Telkiben a' szent Benedek' szerzeteseinek 1198-ban. — *Jakab* (Nyitrai Püspök) Szalkán hasonlókép monostort a' szent Benedek' szerzeteseinek. — *István* (ezen néven második) Zágrábi Püspök, állította a' Csázmai káptalant 1232-ban. — *Bors* ispán, nem messze Kőszegtül, Bors nevü helységben alapított monostort a' Cistercziták' számára 1232-ik évben 's a' t. *)

De mind ezeken fellül számtalan példák tanúsítják, hogy az Egyháziak, mértékletes élet módjuk, takarikosságuk, és iparkodásuk által szerzett jövedelmeikből gyarapították birtokukat. Bizonyítja ezt Bakács Tamás Esztergami Érseknek 1517-ik évben tett, és II-ik Lajos király által megerősített Végrendelete, mellyben valja: — „*Ut malevolorum* — — — *suspicionibus iretur obviam, opes has non ex Ecclesiarum aere, ac proventibus, sed industria sua, meritorumque præmiis comparatas fuisse.*“ — Ehez hasonló példát nyújtott Sennyei István (Veszprémi Püspök) ki 1630-ik évben készpénzen váltotta vissza, és úgy szólván, ujonnan vette meg Zichy Páltól a' veszprémi Káptalannak minden javait, és a' Püspökség' jószágainak is nagyobb részét; *) sőt már *Ugrin* (Kalocsai Érsek) kész pénzen vásárolta meg 1226-ik esztendőben II. Andrástól Posega Várát, 's ez állította fel a' Szörényi Püspökséget is ujonnan **). — Ezt cselekedte *Széchenyi György* az Esztergami Érsekség' javainak nagy részével. —

*) László Fejér Cod. Dipl. és Virág Bened.

**) Virág Bened. Magyar-Száz.

Prodnus (Zágrábi Püspök) 1175be két szabad Telket (prædium) ajándékozott a' Zágrábi Káptalanbéliek élelmére. — *János* (Esztergami Érsek) 1211-ben Bulsú és Szemere helységeket ajándékozta a' Káptalannak — *Boleslaus* (Váczi Püspök) 1214-ben minden ingó, 's ingatlan javairól végrendelést tévén, a' Lelészi Præpostságot gazdagon megajándékozta; kinek mind Testamentomát, mind ajándékát II. András Királyunk megerősíté, és nyilván megjegyzí Diplomájában, hogy *universa prædia, cum libertinis, servis, et ancillis, ratione hæreditariæ successionis, ad dictum Episcopum erant devoluta partim, partim ex munificentia regia vel Principum Regni collata, et etiam emtionis titulo comparata.* — Nem különben csak ugyan a' Ve zprémi Káptalan még 1251. esztendőben kész pénzen vette meg *Ochus* Bántul Pécsel helységet Zala Vármegyében, mint ezt a' Székes-Fejérvári Káptalannak ugyan azon esztendőben kelt tanúlevele bizonyítja. — Ugyan a' Veszprémi Szeuetgyháznak 1257-ik esztendőben, *Zaland* (Veszprémi Püspök) Mihály, és Kázmér testvéreinek megegyezésével, Thadenka — Tátika — várát, és Szántó nevű falut ajándékozta minden hozzá tartozandókkal egyetemben. — *Kun László* király 1275-ben a' Veszprémi Püspöknek *Zerenthe* nevű földet adott minden hozzátartozandókkal, némely 400 márkára becsült arany drágaságokért, mikre hadi seregének vala szüksége az utra 's a' t.

Ezeket józan elmével fontolgtván, mindenki meggyőződik azon elvnek valótalanságáról, hogy az *egyháziak' jószága a' Status' jószága volna;*

kitűnven tudni illik az, hogy az egyháziák' jószágát nem a' Status adta, hanem az részszeerint királyi, részszerint egyesadományokból keletkezett, sőt nagy része kész pénzen vásároltatott. Ezt tehát egy perczig sem felejtven: azt kérdem most már: ki lehet képes az egyesek, által ajándékozott jószágokat elválasztani azon királyi adományos javaktól, mellyek Status jószágainak lenni állittatnak? Vagy tán ezek is Status' jószágai? ám legyen, de ugy csak ugyan minden világi birtokosnak jószága Status' jószága lészen, következésképen valamennyiről rendelkezni kell. Kérdem aztán; valljon a' magyar Országi papság nem tartozik e' az Ország' Statusai közé? Igen is, és pedig mint első Status. De ha ugy, — nemlehet e' tehát része a' Status' javaiban? — Én azt állítom, hogy mind addig, még a' magyar törvények' gyökerestűli kiirtásával az egész Nemzet és haza elnem pusztuland, az egyháziaknak, mint egyik, 's első Statusnak, teljes joga van a' Nemzet' jószágában részesülni; és ha a' papi jószágok — állítólag — a' Status javai, miért nem Status' jószágai a' Mágnásoké, és többi Nemeseké is hiszen egyenlő kútfőből származtak, 's ugyan azon törvények' oltalma alatt vannak; — és ha ugy — ha csak ugyan elmellőzhetlen, 's más módon nem pótolható szükség mutatkozik, miért nem támadtatnak meg a' többi Statusok' jószágai is? miért kell az elkerülhetlen szükségét csupán csak az egyházi jószágokból pótolni? — Ez már más kérdés; — itt' fekszik ugy e' az önkény' és önzés' betegsége? — Én igen erősen hiszem, hogy, ha Péter' hajócskáját, mind isteni, mind

világi törvények' ellenére, a' szerint, hogy „*stat pro ratione voluntas*“ szabad az önkényüeknek ki rabolni, akkor a' többi Statusok' jószágát is, *ex identitate perversæ rationis*, szabad lesz nekik fel- dűlni, 's maguk közt szétesztani. Ha mi némelly sarkalatos törvényeinket kibontogatjuk alapjaikból, könnyen találkozhatnak, kiknek még több nem fog tetszeni, és majd kiforgatják azt is, a' mit leginkább megtartani akarnánk. Nem jó a' Viz'gátját megsza- kasztani! — Most némellyek azt állítják, hogy fe- leslegesek a' papi jószágok, de majd ezután azt is fogják vittatni, hogy ennek, vagy amannak a' Gróf- nak, Bárónak, Nemesnek józága felesleges. — Kön- nyű a' tüzet meggyujtani, de aztán — —! — Mi leend ennek vége? már feljebb elégségesen kifej- tettem, most csak azt hozom még elő, hogy a' men- nyire feleslegeseknek látszanak némellyek' szemé- ben a' papi jószágok, annyira feleslegeseknek kel- lene elesmérni a' jótékonyságokat is, melyeket az egyháziak, maguk' megkülönböztetésével, szünet nélkül gyakoroltak, és gyakorolnak.

Hogy az egyházi jószágok' sajtásági kérdésében mit se hanyagoljak el: némelly ellenvetéseket kell megemlíteniem.

Tulajdon füleimmel hallottam, miképen némely honfiak, imitt' amott, maguk közt surlódva, azt is hán- torgatták, hogy, mivel, ugymond, az egyházi jószá- gok, a' *Fidei commissum*' körébe tartoznak, és egyéb eránt is a' Fejedelem által — *jure patronatus* — az egyik egyházi személy' elhunytá után, tetszése sze- rint a' másokra átruháztathatnak: ennél fogva az

egyháziak, a' haszonvételekbe a' dott jószágokkal szabadon nem rendelkezhetvén; azokra nézve semmi sajtásági joggal sem birhatnak.

Erre igen rövid a' felelet; mert az egyházi jószágok' sajtásága nem az egyházi személyekhez, hanem az egyházhoz van kötve, és pedig örökösen; — egyéb iránt: mi a' Fidei Commissumot illeti: ez nem a' sajtásági birtok' meggyengítésére, hanem inkább megerősítésére a' végett hozatott be, hogy az olyan jószágot, a' birtokos, sem maga, sem örökösei sérelmére el ne idegeníthesse; — a' patronatus' jussát pedig miképen kellessen érteni? a' hármas könyv I-ső részének 10-ik czíme igen világosan ki fejtí: „*præterea cunctorum quoque Dominorum Prælatorum, et Virorum ecclesiasticorum, Princeps ipse noster, verus pariter et legitimus successor est; non quantum ad Bonorum, et jurium possessionariorum ab Ecclesia ablationem, et sequestrationem, sed quantum alteri (Vacantibus Prælaturarum Sedibus, et Ecclesiarum Rectoribus) ad gubernandum cum Ecclesia collationem; Salvo jure Confirmationis Archiepiscopatum et Episcopatum, quæ jurisdictione Sacrosanctæ Romanæ duntaxat Ecclesiæ subesse dignoscitur*“ az az: az egyháziaknak csak annyiban örököse a' királyi Felség, a' mennyiben az egyik elhunytá után másiknak, kit tudni illik érdemesebbnek tart, tetszése szerint conferálhatja a' hivatalal egybecsatolt beneficiumot, de azt az egyháztól, mihez tudni illik sajtásági joggal tartozik, elnem szakaszthatja. Szükséges itt' megjegyezni, hogy az örökösödést kétféleképen kell tekinteni, ugymint: *testiképen*, melly a'

testi leszármazás' rendén — ordine genealogico — ad-
 dig tart, meddig a' Nemzedék; és *lelkiképen* melly
 az egyik egyházi személy' holta után a' másik egy-
 házira átszállítatik, a' nélkül, hogy a' jószág az illető
 tulajdonos egyháztól, mint kihalhatatlan testtől, el-
 szakasztathatnék, 's akár a' királyi Fiskusra, akár a'
 Nemzetre átszállítathatnék. Innen tehát az is bizonyos,
 hogy az egyházi birtok' sajátsága sokkal erősebb a'
 világi birtok sajátságánál, mivel emez, a' nemzedék'
 kihaltával, a' királyi Fiskusra száll, amaz pedig az
 egyháztól, mint kihalhatatlan testtől, soha el nem
 szakasztathatik. 'S épen ez az oka, hogy az *amor-*
tisatio' törvénye az egyházakra, és királyi városok-
 ra nézve behoztatott, mellyre egyéb iránt sem-
 mi szükség sem lett volna. Többire, valamint a'
 Prælatusoknak egymásután kihalni kell, úgy a' világi
 Urak sem uralkodhatnak örökké, hanem egyikről
 a' másokra száll a' jószág' haszna, — és csak a' hasz-
 na, — mert az eddig fenálló törvényeink szerint a'
 világiaknak sem szabad az ősi jószágot, különös szük-
 ség' esetén kívül, elidegeníteni. Így tehát mindnyájan
 csak haszonveői vagyunk a' jószágnak, es csak Zsel-
 lérjei a' fényes Palotának, vagy alacsonyabb háznak.

Ezeken is túl esvén, kérdezzük meg a' józan
 philosophiát mellyik Status érdemesebb az örökös
 sajátsági birtok' jogára, mellyel a' hazai törvények
 által egyenlően ruháztattak fel?

Tisztelet 's becsület azon dicső emlékezetű Mág-
 nások' és Nemesek' hamvainak, kik kitüntetett érde-
 meik, 's jeles erényeik által fekvő jószágokat nyer-
 tek, és szereztek; de ezeknek maradéki maguk is

elismérendik, hogy ámbár azon jószágokban törvényesen örökösültek, 's ámbár némellyek érdemessekké is teszik magokat azokra, még is eredetiképen nem tulajdon érdemeik' után, hanem Öseik' érdeme által uralkodnak; ellenben: az elhunyt érdemes egyházi személy után egyik egyházi személy sem furhatja-be magát az egyházi jószág' birtokába, hanem csak az léphet abba, kit a' Koronás Fejedelem a' hármos könyv' I-ső része' 11-ik czímében idézett hymnus szerint:

„*Ad regendum hæc, Prælatos,
Viros ponit literatos,
Justos, fidos, et probatos,*

Ad robur fidelium“, legérdemesebbnek, 's legalkalmasabbnak talál. Meg kell tehát őszinteséggel valani, hogy az egyháziak' Successiója jobban megegyez a' józan philosophiával, mint a' világi honfiaké. — Igaz ugyan, hogy az egyházi személyek között is vannak, kik a' bennök helyzetetett bizodalomnak, és várkozásnak nem minden oldalrol felelnek meg, de egykét személyről az egész első Statusra nem lehet helyesen eszmékedni.

Kérdezzük tovább a' józan philosophiát: nagyobb haszna lesz e' a' Nemzetnek, ha az egyházi jószágok világi kezekbe bocsátatnak?

Most az egyházi javakból, lassan csergedező patak módjára, az egész nemzetre árad a' jótékony-ság; ha pedig ezen patakocskát, jobb reménység' fejében betemetjük, hol fogunk bővebben folyó Forrásra akadni? — Többször történt már, hogy

szükség' idejében a' Templomok' kincseit is oda adták az egyháziak, de valljon mit adhatnak, ha semmiök sem lesz? ugy járunk majd, mint a' patkányok, kik a' cserfát tövéből kirágták. — Mágánásaink' dús jószágai bul gazdagon foly ugyan a' jövedelem, de — néhányat kivévén — jövedelmüket külső ország nyeli el, 's azért igen ritkán lehetünk olly szerencsések, hogy elmellőzhetlen szükségünkben is kölcsönös pénzzel segítsünk általuk, mivel nagyobb részben maguk is felkölcsönözni szoktak, nem lévén elegendő a' tömérdek jövedelem; — ellenben: az egyháziak hon tartózkodván, 's jövedelmeiket megtakarítván, a' pénzt nem hordják külföldre, hanem szegénynek, 's boldognak ki osztják. Legyenek e' részben tanúim számosabb Grófok, Bárók, Nemesek, és földhez ragadott nyomorultak, kik az egyháziak' jótékonyágát szünet nélkül érzik, és tapasztalják; — legyenek tanúim abban is, hogy magyar honunkban még eddig nincsen egyéb Nemzeti Bank, csak a' Káptalanaknál, mert csak ezeknél létez azon menedékhely, mellyben orvosságot lelnek, akár kisebb, akár nagyobb szükségök fődözésére. De még többet mondok: — alig találkozik Országunk' Fő Zászlósai, 's többi Mágánásai, és hatalmas Nemesei között egy kettő, ki azal dicsekedhetne, hogy ő, tekintve pedig eldődjei, nem pap után boldogult, 's boldogultak volna, *)

*) Illyenek a' többek közt *Pálffy* és *Erdödy* nemzedékek, kik *Bakács* Érsek által — *Széchényi* nemzedék *Széchényi* Érsek által — *Bajzáth* nemzedék *Veszprémi* Püspök *Bajzáth* által — *Rosos* nemzedék *Rosos* Püspök által — *Kollonits* nemzedék *Kollonits* Érsek által — jöttek virágzásba, 's a' t

sőt a' Protestans atyafiak közül is több nemes Csáládokat tudnék fel hozni, mellyek szinte Katholikus pap után boldogultak, a' mint az alapmondás is bizonyítja: „A' Decálogo szerint nem szabad a' másét kívánni, 's még is akad egykettő, ki a' papok jószágait irigy szemmel nézi, 's óhajtja, hogy ők ezektől megfosztassanak. Én hiszem, és vallom, hogy a' papok jószágai a' szent írásban említett szent kenyerekhez hasonlítanak, mellyekhez nyulni tilalmas vala. 'S valóba maga az annyira szeretett, és becsült régi polgári alkotmány' örökítése szükségesé teszi, 's halgató imperativuskint parancsolja, hogy a' papok, józágaikban megtartassanak, és jussaikban mindenféle vallásbéli emberektől védelmeztessenek. E' szerint nem lehet nem nevetséges, mikor a' papok' jószágait olyan ember is irigyli, ki talán minden vagyonát annak köszönheti, hogy valamelyik Ősének testvére, vagy közel lévő rokona, papi hibort vi-sele, 's olly jó lelkű vata, hogy halálakor minden tőke pénzét, és keresményét, nemzetsége' felemelésére hagyá! Az olly tilos kívánó egyszersmind hálátlan is.“ *) Ide! járul az is, hogy az Univer-sitáson kezdve, Akademiákon, Lyceumokon, Gym-nasiumokon lefelé menve, minden Intézetekig, Is-pitákig, többnyire, és kizárólag, papi alapítványok. — A' mennyire tehát az alapmondás a' hálátlanság-rol is panaszkodik: bátorkodom ennek folytában még azt is kérdeni: nem szembetünő hálátlanság e' azon Statust nemesi szabadságával egybekötött törvényes jogaiban háborgatni melly azon Nemesi

*) — Alapmond. 5-dik. füz. 51. lap. CXXXIV. §.

szabadságok' eredeti alkotására, 's létesítésére első dicső Királyunk' idejében, a' többi Statusokkal egyenlően, vagy talán — mint első Status — főképen munkálódott? Nem szembetűnő hálátlanság e azon Status' háborgatni, melly a' bálványozó magyar nemzetet az egy igaz Isten' imáadására megtéritvén, ennek örökké tartó boldogságát is kieszközölte? — *Catholicismus és Protestantismus, együtt annyi, mint Christianismus*; *) — de ha úgy, — vessen számot magával minden keresztény hazafi, és kövesse a' lelki esméret' sugarlását, 's gondolja meg azt is, hogy ez az a' Status, mellynek lelki munkálódása nélkül, a' fenyítő törvények — ha bár legügyesebben szerkeztetnének is — a' kívánt célnak elérésére soha elegendők nem lehetnek. — Kell, kell törvényeknek lenni, mert *quid sunt sine legibus Regna, nisi latrocinia magna?* de a' legszigorúbb törvények sem birnak olly hathatós erővel, hogy azoknak külső fenyítéki félelme által, a' gonoszság sikeresen elfojtassék, mivel csak addig tart a' fenyítő törvényeknek külsőképeni munkálódó ereje a' gonoszok' keblében, meddig a' félelem; megszűnik pedig a' félelem tüstént, mihent a' gonosztévő tapasztalja, hogy őt' az egy Istenen kívül senki sem láthatja, 's meg nem ragadhatja. A' gonoszság' elfojtására tehát leghathatósabb orvosság a' *Religió*, vagy is az *Úrfélelme*, melly a' lelkiesméretet felizgatva, a' vételkedőt rejtekben éppen úgy, valamint a' nyilvánosságban, mindenütt egyaránt vissza tartóztatja, fékezi, és a' büntől elvonja. Csak a' *Religió* a'

*) — Alapmond. ugyanott, 79. lap. CLXXVII. §.

vagyonoknak valódi védője; csak ez a' közcsendnek dajkája; a' nyilvános rendnek örje; a' polgári alkotmányok' erőssége és támasza; ez a' sziveknek egyesítője, és a' Fejedelmi Koronának disze. Bölcsen átlátták a' Religiónak mellőzhetlen szükségét, 's elegendőképen le nem rajzolható hasznát a' legnagyobb Fejedelmek' ugymint: *Nagy Konstantin, Nagy Károly, Ájtatos Lajos, Otto, Szent István*, 's a' t. — átlátták ök, hogy a' melly országban a' vallás becsben nem tartatik, ott a' béke' csend' és rend' Védangyala elpártul, 's végső búcsút vesz. Ugyan azért mind a' vallást, mind annak szolgálit kellőkép' tisztelték ezen alapmondás szerint is: „*Tiszteld a' vallást, és annak szolgálit, ha akarod, hogy a' törvények szentül megtartassanak, és néked bátorságod, 's nyugodalmad legyen.*“^{*)}

Mennyire tisztelték már a' Rómaiak ^{**)}, Aegiptiaiak ^{***)}, Indusok, Szerecsenek, és több po-

^{*)} Alapmond. 2-dik füz. 29-ik lap. LXXXVI. §.

^{**)} *Omnium rerum prima cura esse debet Religionis, Sacrificiique divini, deinde Reipublicæ, postremum vero privatae. Aristoteles.*

Omnia post religionem ponenda semper nostra Civitas duxit etiam in quibus Summæ Majestati conspici decus voluit. Quapropter non dubitarunt Sacris imperia servire, ita se humanarum rerum curam gerere existimantia, si divinæ potentiae bene, atque constanter fuissent famulata. Valerius M. L. I. C. I.

^{***)} Emit igitur Joseph omnem terram Aegipti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subjicitque eam Pharaoni, et cunctos populos ejus, a novissimis terminis Aegipti usque ad extremos fines ejus, **praeter Terram Sacerdotum**, quæ a Rege tradita fuerat iis; quibus et Statuta Cibaria ex horreis publicis præcebantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. *Genesis XLVII. v. 22.* Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Aegipti, Regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque **Terra Sacerdotum**, quæ libera ab hac Conditione fuit. *Ibidem v. 26.*

gány nemzetek is a' vallást? a' régi évrাজai ujjal mutatják. —

Artaxerxes pogány Király szigorú parancsolatot adaki, hogy a' papok, és akármily egyházi szolgálók, legkissebb adózás' terhe alá se vonattassanak *). — *Nagy Sándor* a' Templomokat megajándékozta; *Darius* visszaadta Jeruzsalem' Temploma' kincseit, miket *Nabuchodonozor* elrablott vala. — *Moses* törvénye pedig (Num. 35.) azt nyilvánítja, hogy azon idő korban a' papság, a' szokásban volt mindenémü tizedeken fellül, 48. városoknak birtokában volt légyen.

Mennyire kárhozatos az egyházi Jóságok' elrablása? *Luther Márton* **), és annak hűséges tanítványa *Morlin* ***), valamint *Richter Gergely* is †)

*) — Esdræ I. Cap. VII.

***) — *Experientia testatum facit, bonis Ecclesiasticis potitos denique ad mendicitatem redigi. Burchardo Hundio, Joannis Electoris Saxonie Consiliario, familiare fuit hoc testimonium: Nos nobiles bona monasteriorum equestribus nostris bonis adjunximus, jam vero monasteriorum bona devorarunt nostra equestria, et ita consumserunt, ut nec illa, nec hæc amplius habeamus. — — — Aquila, ex victima, Jovi immolata, suffurata est partem Carnis assæ, cui adhærebat ardens carbõ; atque hoc simul cum carne simul concremavit et nidum et pullos etc. Martinus Luther in Symposiacis pag. 193. in teutonicum biverbium Pfaffengut Raffengut.*

****) — *Illà bona (Ecclesiastica) velut ærugo ferrum, et ignis corpora, consumunt bona alia, eaque, ceu Aurum Tolosanum, divinæ facit subjacere maledictioni. Morlin in Præfat. ad Libellum Wunnestadii scriptum contra Sacrilegos bonorum ecclesiasticorum aucupatores.*

†) *Bona Ecclesiastica, et usibus divinis destinata surripientes, horrendis pænis præsentibus, et æternis puniuntur, — — demonstrant exempla quotidiana; et omnium oculis incurrentia, Principes*

a' többek közt önkint elismerték. 'S még is mi az egyházi jóságokat raboljuk el? — Valljon mi hasznot hajtott Angol Ország, mikor az Egyház' jóságait elfoglalta? mit a' francia forradalom? nyert e valamit akár Némethon, akár Spanyol, és Portugallia, hogy az egyházi javakat secularizáltatták? sőt mi lett a' nyereség nálunk is a' religió' fundusai által? — De már ha csak ugyan rabolni akarunk, miért nem raboljuk-el a' felesleggel biró Mágások' és Nemsek' Vagyonait is a' népnevelés' alleplébe burkolt szin alatt? — Nincs nagyobb alacsonyág, mint ha a' legszentebb szándék' takarója alatt ocsmány irigység, 's bosszúvágy munkálódik. Ha nekünk jobban tetszett a' világi, mint az egyháziélet, minő lélekkel irigyelhetjük a' papok' sorsát, mellyhez kedvünk nem volt? —

Nemes Szatmár Megye általánosán szól az Iskolák' állításáról, de azt, hogy az Iskolákra teendő költségek a' Secularizálandó egyházi javakból pótoltassanak, *elhatározólag*, és *in specie* kimondja. — Oda intézi tehát a' felállított tervet, hogy minden keresztény vallásbéli felekezetiük' Iskolái a' Katholikus egyháziak' jóságából láttassanak-el. Ez pedig nem lehet; — ellenkezik az alapítók' szándékával, mellyet a' törvénynek védeni kell; és védi is az 1791-ki 26-ik törvény' eme igen világos rendeletében: „*Majestas Sacratissima, ut Supremus Ecclesiarum Patronus, Ecclesias Dei, in suis juribus*

et egentiores esse, et Dei maledictionem sibi, et posteris attrahere
 — — Greg. Richterius in axiomatibus ecclesiasticis, anno 1602.
 Gorlicii editis p. 3. axiom. 252.

conservabit, et Fundationes cujuscunque nominis, ad mentem Fundatorum administrari faciet, — — ut fundationes Catholicorum pro Catholicis, Evangelicorum pro Evangelicis convertantur.“ Ugyau ki kényszeríthetné már a' jó lelkü Fejedelmet a' honi törvények' és olly sokszor esküvéssel erősített Diplomák' világos rendeletének sértésére? — Meg kell itt' azt is jegyezni, hogy az egyházi jószágokból a' Katholikus papság nem zárta-ki a' protestans atyafiakat, hanem ők el'térvén a' katholikusoktól, ön maguk, 's önként zárták-ki magukat, és pedig a' Katholikus felekezetnek örökös fájdalmára. — De mi czél rejtezik még azon tervezet alatt; — nem más, mint a' Clérusnak lealacsonitása, magas állásátóli megfosztása, és szegénységre juttatása, olly kárhozatos remény alatt tudni illik, hogy ezek által majd az egyháziak' tekintete, 's becsülete nem csak megcsökkenne, hanem személyök is a' nép előtt csúfságra tétetne, lelki oktatásuk pedig figyelembe sem vétetne. *) — Megszülvén e' szerint a' papság iránti kellő tisztelet, és becsület; meg fog szünni a' Religió' eránt is. Mellynek megszűntével józan erény' helyébe féktelen szabadság, zabolátlanság, és semmi korlátot vagy gátot nem esmerő gonoszság, a' haza' veszedelmére fogja magát befurni, befészkelni, 's a' belső esendet tenéig felzavarni; 's ekkor a' Papok után majd a' Mánások-

*) — *Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducunt. Pauper locutus est, et dicunt: quis est hic? et si offenderit, subvertent illum. Ecclesiasticus Cap. 13. v. 28.*

ra, és gazdagabb Nemesekre kerül a' sor, a' mint a' kitüzött terv mutatja. *Hodie mihi, cras tibi.*

Vannak olyanok is, kik így akarnak eszmékedni: Krisztus' mondása: „*Regnum meum non est de hoc mundo*“ és valóban mondanak is valamit, de helytelenül alkalmaztatva. Midőn a' Zsidók azzal vádolták Jézust, hogy felizgatja a' népet, tiltja megadni a' Császári adót, és magát Királyá teszi, Pilátus kérdezé Jézust: „*Tehát Király vagy Te?*“ erre felelé Jézus: *Regnum meum non est de hoc mundo*; akarván mondani: én valóban Király vagyok, de az Országom (az általam felállított Anyaszentegyház) nem e' világ szerinti, hanem erkölcsi ország. Minthogy tehát Krisztus' felelete egyenesen az Anyaszentegyházat tárgyazza, nem csak az egyház' szolgálai, hanem minden hivek, kik Krisztus' aklában (az Anyaszentegyházban) léteznek, mondhatják Krisztussal: *Regnum nostrum non est de hoc mundo*, az az: az Anyaszentegyház e' világon vagyon ugyan, de annak célja, 's eredete, nem világszerinti, hanem Isteni. Továbbá: minthogy e' világon mindnyáján szarándokok, jövevények, és halandók vagyunk, és itt' csak a' jövendő országot, mint örökké tartandót keressük: méltán mondhatjuk mindnyáján: *Regnum nostrum non est de hoc mundo*, hanem csak ideiglen *in hoc mundo*. Krisztus' mondása tehát morális országról értendővén: ezt a' Szentegyház' szolgálai ellen felállított eszme' gyámolítására épen nem lehet csigázni; annyival is kevesbbé, minthogy az Egyház' szolgálai szinte úgy, mint a' világiak, csupán levegővel nem

élhetvén, a' természet' törvénye szerint sem csukattathatnak-ki a' jószágból. — A' természet' törvénye szerint, mondám, mert már Krisztus' születése előtt, midőn a' pogányoknak semmi irott-törvénye sem vala, 's csak a' természettől vezéreltettek, a' papok nem csak részesültek a' Nemzet' jószágában, hanem felségesebb hivatásuk tekintetéből meg is különböztettek, a' mint feljebb a' Jegyzékekben hebizonyítottam.

Mit felelnek mind ezekre azon nemes Megyék, mellyek, — miután a' köznépek is már sajátsági jog adatott, — az Egyház' saját jószágait, Isteni és polgári törvények' ellenére elkobzani, annak szolgáit élelmöktől megfosztani, szegénységre juttatni, nép' csúfjává tenni, a' Religiót kiküszöbölni, 's a' helyett a' veszedelmes önzésnek, rablásnak, öldöklésnek, és a' haza' pusztulásának utat nyitni készülnek? — Ez e az annyira kikürtöltt egyesülés' módja? ez e a' felvilágosodás? ez e a' korszellemi bölcsekedés? —

Legyünk igazságosak, huzzuk le a' Korszellem' szeméről az állepelt, és mondjuk ki őszinteséggel, hogy ez nem haladás, hanem vissza taszítás; nem egyesülés, hanem veszély teljes bontakozás, és rongálólás, mellyek által nem csak a' külső vallásuak, de maguk az ősi Katholikusok is egymással, az egyházi a' világgal, a' köznép a' hatóságokkal fogna veszedelmes ütközetbe hozatni; holott egy országban sem lehet ennek gyászosabb következménye, mint nálunk, ha csak a' fenyegető veszély ellen egyesült erővel nem védelmezendjük magunkat.

Az előadattakból már kiki meggyőződhetik, hogy nemes Szatmár Megyével még akkor sem foghatnék kezét, ha, *dato, non tamen concessio*, lelkemben meggyőződve volnék is, hogy a' magyar Clerus kilenczedik Század óta a' Nemzet' jószágát bírja; annyival is kevesbé, minthogy a' már felhozott nyomos okaimon fellül még a' törvényes *præscriptio* is az egyháziak' részére örökös.

Nem vagyok én a' nép nevelésnek ellensége, de nagyon is pártolója, sőt nem is képzelhetek olly hazafit, ki ennek barátja nem volna. Alapítunk tehát erre egy bizonyos tőkét, és mivel az érdek közös, összetett erővel törekedünk ennek létesítésére, nem pedig egy olly Statusnak törvénytelen károsításával, mellynek tagjai a' szó' szoros értelmében ugy is népnevelők. *Qui aliis nocent, ut in alios liberales sint, in eadem sunt injustitia, ac si in suam rem aliena convertant. Cicero de officiis L. I. Cap. XIII.* De más különben is egy kérdés kínálkozik e' helyen: — Ha Péter egy ollyan adósságból, mellyel Y. tömegnek, nem maga, 's nem in solidum, hanem negyed magával, és egyenlő arányosságban tartozik, az $\frac{1}{4}$ részből álló adósságát, minden perlekedés, fenyegetés, és bírói ítélet nélkül, önkint leakarja fizetni, szükséges e' Pétert az $\frac{1}{4}$ rész' lefizetésére perrel megtámadni, és jószágát erőszakos *executio* alá vonni? 's lehet e' Pétert, — ki csak $\frac{1}{4}$ résszel tartozik — a' többi három' adóssága' lefizetésére is szorítani? — A' magyar törvény szerint az a' szokás, hogy az adósokat vagy barátságosan fel szólítjuk, vagy

törvényesen megintetjük a' fizetésre, mivel a' szerénység is azt hozza magával, hogy *donec leniora media sufficiunt, illucusque ad duriora descendendum non est*; ha pedig a' szerénység mit sem használna, akkor perbe idézzük adósainkat. — Valljon az egyháziak — kik az illyes szerénybánás' módját csak meg érdemlik úgy, mint a' világiak — felszólítottak e már ezen fenforgó, nem liquidum, de még is közérdekű adósság' terhe' viselésére? és megtagadólag választak e? — Épen nem. — És ha ezen közérdekű tehernek csak $\frac{1}{4}$ része háramlik az egyháziakra, lehet e az executiót a' többi három adósok' tartozása' kielégítése erejéig az egyháziak' jószágára kiterjeszteni? Ismét nem. — 'S ha közérdekű, és egyenlő mértékben fizetendő az adósság, miért nem hozattatik hasonló szigorú ítélet a' többi három adósok ellen is? — Ine az igazság, ime az egyháziak' megcsökkentésére, és a' Religió' letapodására intézett tervezet! — ebben áll e a' korszellemi okoskodás és philosophia? — csak ugyan igaz, hogy *Philosophia, modicum libata, a Deo seducit, penitus exhausta, ad ipsum reducit*. Hasonlatlan az efféle törekvés, okoskodás, és erőszakoskodás; — *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Proverb. XXI. v. 30.* Megmondotta már nemes Zala megyében is egy bizonyos ur, hogy, ha ki üzzük is Főpapjainkat fényes Palotáikból, és ha leszaggatjuk is meljökről az arany keresztet — — — — — haszon'a'an lesz a' törekvés. De ha bár az egy-

háziak ellen kirtüzött czél nem sikerülhet is, már csak az ellenök kiütött forradalom, izgás, agyalkodás, és Religió elleni tusakodás, eme keserű panaszra méltán fakaszthatja őket: „*filios enutriui, et exaltavi, ipsi autem spreverunt me.*“ *Isaia I. v. 2.*

Bizonyosá teszem még is a' papság' ellenségeit, hogy az egyháziak, valamint minden önkénti adakozásokban, úgy ebben is példával fognak előmenni, csak nem kell azt a' fát erőszakosan rázni, mellyről úgy is önkint hull a' gyümölcs, és ne lappangjon irigység szent szándék' ürügye alatt. — Neveljük a' népet, és adakozzunk ennek nevelésére, de egyesült erővel adakozzunk mindnyáján, mert ezen adóssággal — ha szabad így nevezni — a' nemzet' tulajdon érdeke' tekintetéből mindnyáján tartozunk.

Nem vagyok én ellenére annak is, hogy a' népnek, — a' mint nemes Szatmár Megye a' 12-ik pont alatt kívánja — képviseleti jog adassék; — de csak akkor, — ha a' nevelés által majd útba vezettetni, kipalléroztatni, és kellőkép' megérleltetni fog; addig pedig a' népet képviselési joggal felruházni épen annyit tenne, mint gyermek' kezébe kést adni, mellyet maga ellen, és mások ellen is emelhet. — *Haladjunk!* a' tespedéstől menekedjünk, de soha ingerültségbe ne jöjjünk, és ősi jogainkat le ne tapodjuk. Hintsünk jó magokat, mellyek idővel jó gyümölcsöket hozandanak. — *Egyesüljünk!* a' bontakozástól, 's meghasonlástól ovakodjunk, szemeink előtt tartváu mindég, hogy

Concordia res parvæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur; az az:

„Sokat bírnak a' kik dolgoznak egymással,
 Úgy tartják az Eget Herkules Atlással.“

Segítsük a' szegény adózó népet, és könnyebbítsük a' nyomasztó teher' viselése alatt annak csüggedező vállait, mert ezzel ismét tartozunk, nem csak mint ember társainknak, 's felebarátainknak, hanem több velős okok' szempontjából is. Segéljük; de jogainkból, 's nemesi szabadságunkból kí ne vetközzünk, hanem törvényszerűleg segéljük, és józanon haladjunk. Egyesítsük keblöket, a' mennyire lehet, a' magunkéval: mivel ezt tulajdon érdekünk, 's helyezettünk javasolja, sőt kívánja. — Tiszteljük mind a' vallást, mind annak szolgálait is azon közmondás szerint: „*Amantem Deum colere et Sacerdotes*,“ — adjuk megemezeknek azt, a' mit a' törvény, közjogosztó igazság, és józan philosophia lényegesen megkíván; mert azért, hogy papokká lettek, nem szüntek-meg polgárok, testvéreink, és fiaink lenni; gondoljuk meg azt is, hogy a' szegény Birákban és Tanúkbán azért nincsen bizodalunk, mivel attúl tartunk, hogy illyesek, a' nyomorúságtól szorongattatva, kénytelenítetnek tulajdon érdekök' tekintetéből hizelkedni, csalfákodni, és magukat alkalmaztatni. 'S ha így van — minő bizodalma lehet a' népnek a' nyomorúság' örvényébe sülyedt szegény papban? minő hitele, és tekintete lehet illyen papnak a' nép előtt? — Köztapasztalásból tudjuk, hogy mentül nagyobb rangú, magasabb állású, és fényesebb tekintetü úr előtt állunk, an-

nál nagyobb tisztelettel, 's figyelemmel viseltetünk éránta; ellenben: tudjuk, hogy a' szegénynek se esze, se tehetsége; az az: a' szegények' esze soha sem olly kitünő, mint a' gazdagoké, mivel kevés figyelemben vétetik; a' tehetségek pedig még kevesebb, mert kénytelenek magukat hátra vonni, és megalázni. —

Nem, nem szenvedhet az egyházi hivatal szegénységet; kitünő méltósággal, nagy tekintettel, és hitellel kell ennek birni, hogy a' Religió' tiszteletben, és becsben tartassék! —

A' mi nemes Szatmár Megye által felállított többi pontokat illeti: az 5-ik pont alatt azt kívánja, hogy az alkalmas Nemtelenek alkalmazásának minden, bár legfőbb hivatalra is.

Igy tehát Vármegyék' Al- és Fő-Ispányaivá? királyi személynökké? Országbirájivá? Kancellárokká? Ministerekké? 's talán Ország Nádorivá? — Szent Isten! egy nemes megye mikép' bizhatja magát egy nemtelen ember' kormányára? — egy nemes ország mikép' bizhatja maga boldogsága' álláspontja' és nemesi szabadsága' sentartásának, 's védelmezésének csak egy szikrácskáját is egy nemtelen ember hitelére? hiszen ez a' fenálló négy Statusok' jóllétére nem csak mit sem munkálódna, hanem inkább ezek' legázalására, 's egyedül csak a' Nemtelenek' érdekének előmozdítására vezetvén a' koci-rudat, a' jelenlegi négy Statusokat nyereg alá venné, a' Nemteleneket pedig fő polczra ültetné. Ez lenne ám a' felfordított Világ! — No de ez a' szándék, 's ez a' kitűzött cél; — ez a' józanon javítás, és ez a' korszellem, melly egyenc-

sen a' kormányi hatalom' bitorklására vezet. Megmondottam már, hogy megunta a' magyar a' jólétet, hosszas szabadságot, és privilegiumokat, erőszakosan keresi a' maga veszedelmét, 's külső ellenség gyanánt vágja unokája' erét. Most lehet ám ama régi éneket ismét divatba hozni:

*„De szányd meg Arpád szányd unokádat,
Tartsd meg e' véren szerzett hazádat!”*

Mikor lehet a' Nemteleneket csak képviselési joggal felruházni? már feljebb kimondottam véleményemet, és igen ovakodva.

A' 11-ik pontban maga elisméri nemes Szatmár Megye, hogy egész alkotmányunk' szelleméből folyó azon alapmondat: *mit törvény nem tilt, azt gyakorolni szabad.* — Ennek természet szerint az a' lényeges következménye, hogy *a' mit törvény tilt, azt gyakorolni nem szabad.* Már pedig mind azokat, miket feljebb taglalgattam, törvény tiltja, 's még is Szatmár megye gyakorlatba hozni akarja. — Hasonlóképen

A' 7-ik pont alatt sürgöli nemes Szatmár Megye, hogy a' *közlekedés' könnyítése végett az országos útvonalokon mindenki által egyenlően fizetendő uti vámok határozottassanak el.* Ezt is törvény tiltja, 's még is Szatmár megye gyakorolni és gyakoroltatni óhajtja, holott ha törvényttestbe igtattatna, a' sarkalatos nemesi szabadságok' egyik részén halálos dőfést okozna.

A' 12-ik pont alatt azon indító okból kívánja nemes Szatmár Megye a' Nemteleneket képviselési joggal elláttatni, mivel, úgymond, *a' hármas könyv' 1-ső részének 3-ik czíme szerint, hajdan az egész nép egyenlő jogokkal, és szabadságokkal birt, 's ezektől egy része az ország védelmének elmulasztásával elkövetett hűtlenség miatt fosztatott meg; az ösök' hibája miatt pedig az ártatlan utódok nem büntetethetnek.*

Megtudnám mutatni, hogy a' nemtelen Nemzedékeknek 1/10 része sem származott azon szerencsétlenektől, kik hűségtelenségök miatt örökös szolgaságra vettek, de minthogy én csupán csak az alaptörvényeknek, 's az ezeken épült sarkalatos nemzeti szabadságnak védelmezését tűztem ki beszédem' tárgyává: ennél fogva sem a' történeti események' taglalásába, sem a' többi pontok' rostálgatásába nem bocsátkozom, hanem csak átaljába mondom, hogy a' többi pontokról is (egyet kettőt kivéve) épen nem lehet állítani, hogy *omni exceptione majora*. — Ezeket is ekép' megpendítvén; ninccsen egyéb hátra, hanem örök hála a' dicsőn országoló Koronás Fejedelemnek, ki a' magyar haza' boldogsága' folytonos fentartására szent esküje szerint ügyelve, csak *a' józanon javító 's törvényszerű haladás' Zászlóját tűzte ki!* — Örök hála a' nemzeti alaptörvények' alkotójinak, kik azokat, megrendíthetlen Kőszálra (a' természet' törvényére) építették! — Örök hála hűséges Utódjaiknak, kik a' nemzeti szabadságokat annyira megőrizték, hogy azokat, mint változhatlanokat, még az országgyűlési tanácskozások' körébe vonatni sem engedték!!!

Esztergamban, November 28-án 1841.

Vesztróczy Ferencz, s. k.

több tek. nemes Megyék' Táblabirája.

DE BALLAGI GÉZA.

